

TEN GELEIDE

1. Over subsidies gesproken...

Met een gevoel van grote opluchting en tevredenheid ontvingen wij een brief (dd. 12 februari) van de Heer H. Simons, Eerste schepen van de Stad Brussel, Cultuur, Urbanisme en Bescherming van het Patrimonium, waarin aangekondigd werd dat de Brusselse Gemeenteraad een substantiële subsidie aan onze Geschied- en Heemkundige Kring heeft toegekend.

Langs deze weg houdt LACA eraan, ook de Heer Burgemeester, F. Thielemans (erelid LACA), de Heer H. Simons, en zeer in het bijzonder de Heer B. De Lille, schepen van Vlaamse Aangelegenheden, Gelijke Kansen en Internationale Solidariteit, te danken voor de waardering die zij ten opzichte van onze reeds veertien jaar durende werking hiermede betuigen.

Na een interne reorganisatie van het dagelijks bestuur van LACA overwogen wij de uitwerking van een samenwerkingsproject hier in Laken tijdens het jaar 2003. Doch meer hierover als de violen op elkaar afgestemd zijn.

2. EEN TENTOONSTELLING IN HET CONTACTCENTRUM "MELLERY"

We zouden geen echte heemkundigen zijn moesten wij geen aandacht besteden aan een wijkinitiatief, nog wel gelegen in het oudste gedeelte van Laken!

In 1972 werd een vzw Contactcentra opgericht. Zeven centra, verspreid over het grondgebied van de stad Brussel, met inbegrip van Laken, Neder-over-Heembeek en Haren kwamen tot stand. Zij zijn toegankelijk voor iedereen, jong en oud, los van rang en stand of origine!

Het contactcentrum "Mellery" bevindt zich in de Desmaréstraat nummer 8/10, midden in het sociaal complex, ontworpen door de Lakense architecten Egide De Keuleneer & Zoon, gebouwd van 1960 tot 1972.

Tijdens een rondetafelgesprek, bijgewoond door enkele getrouwen van het centrum, rees de behoefte om wat meer te weten te komen over het Lakense verleden en de vraagstelling rond de aanhechting van de "Koninklijke Residentie" bij Brussel Stad. Dit alles mondde uit in een minitentoonstelling die alle lof verdient.

Rond de blikvanger, een uitvergrootte foto van beeldhouwer M. Desmaré, verhelderen teksten, oude foto's en prenten het verleden van de wijk.

De aandacht van de bezoekers wordt ook gevestigd op de Lakense evolutie na de inlijving bij Frankrijk, de Willebroekse Vaart, het werk van kunstschilder Mellery, Burgemeester A. Max enz.

We zouden zeggen: "Een minitentoonstelling met karakter!"

Een dikke proficiat voor de voorzitter en de medewerkers van het centrum "Mellery"

Mocht in de toekomst dit initiatief voor herhaling of verbetering vatbaar zijn, wel dan hopen wij dat jullie ons weten wonen. Met deze, als besluit, wij blijven als Geschied- en Heemkundige Kring steeds ter beschikking!

3. OPSPORING VERZOCHT

Op pagina 32 willen wij onze lezers met een bijzondere prentbriefkaart laten kennis maken. Ze bevindt zich reeds langere tijd in de verzameling van ons werkend lid, de Heer D. Van Kriekinghe. Het is echter niet mogelijk de afbeelding op deze prentbriefkaart te duiden.

We zien een gedeelte van een gebouw dat wellicht de tijd niet overleefde. Op de voorgrond: twee meisjes; op de achtergrond nog een groep meisjes in aanwezigheid van enkele volwassen dames, wellicht onderwijzeressen...

De kaart draagt de vermelding: "Pensionnat pour jeunes filles, 55, Rue Champ de l'Eglise - Laeken". De poststempel geeft uitsluitel over de verzending van de kaart: 1 juli 1905.

Het poststuk werd gericht door een zekere "Olga" - familienaam ontbreekt - aan Mevrouw Josephine Marchal, 55, Rue de l'Eglise in Gentbrugge lez Gand.

Nu is het zo dat LACA tot hiertoe overtuigd was dat er slechts een enkel pensionaat voor jonge meisjes in Laken bestond, geleid door de zusters Ursulinnen. Van een tweede pensionaat hebben wij nooit gehoord.

Zou iemand hierover enige uitleg kunnen verschaffen dan zou ons dat een bijzonder genoegen doen. "Oral History" kan immers leiden tot verder grondig onderzoek en ook heel wat resultaten opleveren.

Mogen we onze lezers vragen ook eens bij vrienden en kennissen hun licht op te steken. Men weet maar nooit! Alvast hartelijk dank bij voorbaat!

Inlichtingen te zenden of telefonisch mede te delen aan de Heer D.

Van Kriekinghe: E. Bockstaellaan , 412 1020 Brussel telefoon:

02/479.14.95 (liefst na 19.00 uur).

OMTRENT MONUMENTEN, GEDENKTEKENS EN EREPERKEN VOOR MILITAIRE EN BURGERLIJKE SLACHTOFFERS VAN BEIDE WERELDOORLOGEN.

L. Candau

DEEL 3

In deze pagina's komen twee deelaspecten omtrent de oprichting van het oorlogsmonument aan bod. Eerst schenken we aandacht aan de beeldhouwers die betrokken waren bij de uitvoering van de projecten. Vervolgens gaan we na welke opeenvolgende sites in Laken eventueel in aanmerking kwamen voor de inplanting van het kunstwerk.

1. DE BEELDHOUWERS

In de reeks artikelen die Joris Dillen (stichter LACA) regelmatig in ons tijdschrift publiceerde: "Beeldhouwwerken en versierkunst in Laken", wist hij heel wat biografisch materiaal omtrent een aantal kunstenaars aan te reiken. Zo ook voor Pierre De Soete en Mathieu Desmaré.¹

Volgende gegevens mogen dus beschouwd worden als aanvulling op de resultaten van het zoekwerk, uitgevoerd door onze stichter.

a. Pierre De Soete

Onze eigen zoektocht naar een afbeelding van het project De Soete dat eerst door het Lakense gemeentebestuur, de koninklijke commissie voor monumenten en landschappen hoog geprezen, doch in een latere fase werd afgewezen liep op een dood spoor. Noch het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, noch de musea voor Schone Kunsten beschikken over een illustratie van zijn project. We hoopten evenwel enige verduidelijkingen hieromtrent en zelfs een foto van het project te ontdekken in het boek van de hand van de beeldhouwer, bewaard in de Koninklijke bibliotheek Albertina - afdeling muziek, uitgegeven in eigen beheer door zijn dochter Elza De Soete in 1953². Helaas, driewerf helaas, de auteur rept met geen woord over zijn Lakens ontwerp en de tribulaties hiermee verbonden.

Wel weidt hij uitvoerig uit over zijn jeugdjaren, zijn scheidingsprocedure (1922-1927), zijn nieuwe relatie, zijn belabberde fysische toestand en zijn financiële problemen. In een pittige vertelstijl geeft hij breeduit

¹ LACA-Tijdingen

1. Jg 1/ nr 4/ jan 1990 pp 20/21/22	P. De Soete & M. Desmaré
2. Jg 2/ nr 2/ dec 1990 pp 9/10	M. Desmaré
3. Jg 3/ nr 3/ mar 1991 pp 24/25	P. De Soete
4. Jg 4/ nr 3/ mar 1993 pp 17/18	P. De Soete & M. Desmaré
5. Jg 5/ nr 4/ jun 1994 pp 22/23	P. De Soete

² P. De Soete: "En plein Bloc – Mémoires" Uitg. 1953 Koninklijke Bibliotheek – Afdeling muziek nr 1188A

commentaar o.a. over zijn Amerikaanse connecties, de herrie die in 1928 ontstond rond de heropbouw van de Leuvense Universiteitsbibliotheek. Over dit Leuvense incident geven we graag wat meer uitleg omdat het een sluier oplicht over het koppige karakter van De Soete. Op vraag van de Amerikaanse bouwkundige W. Warren die de plannen voor de heropbouw te bouwen bibliotheek ontwierp, werd P. De Soete belast met de uitvoering van gebeeldhouwde letters die op de ballustrade van het gebouw zouden aangebracht worden. Het opschrift luidde:

Furore Teutonica diruta - Dono Americana restituta

(we vertalen) Verwoest door de Teutoonse furie - met Amerikaanse giften heropgebouwd.

De Soete schaarde zich aan de zijde van W. Warren. Beiden stonden qua opvatting regelrecht tegenover een weigerende universiteitsrector Mgr Ladeuze. Toen de gebeeldhouwde stenen onderdelen werden aangevoerd weigerde de rector de toegang tot het gebouw. Tenslotte kwam het beeldhouwwerk in de kelders en later in Dinant terecht voor de oprichting van een nationaal oorlogsmonument waarbij P. De Soete ook betrokken was. Dit gedenkteken werd echter door de binnentrekkende Duitsers verwoest in 1940³.

Hoe boeiend deze memoires ook zijn, het ligt niet in de bedoeling een samenvatting van deze 596 bladzijden op te nemen. Keren we daarom terug naar het monumentproject.

Uit het vernietigende rapport, opgesteld door de Heer H. Delville, kunstschilder en lid van de provinciale commissie van Schone Kunsten van de provincie Brabant, uitgebracht op 4 augustus 1922 en gericht aan de provinciegouverneur kunnen we ons echter een beeld vormen van de omvang en het uitzicht van het ontwerp De Soete. De negatieve beoordeling van het provinciale commissielid zal later in deze studie aan bod komen.

b.- Mathieu Desmaré

Zoals hierboven reeds aangegeven vinden we voldoende biografische gegevens omtrent deze Lakense beeldhouwer in LACA Tijdingen, vermeld in het notenregister onder nummer (1).

Na de afwijzing van het project De Soete werd een nieuwe wedstrijd uitgeschreven door het Brusselse gemeentebestuur. Mededingers waren: E. de Bremaeker, Lakensestraat 162, Brussel, W. Van Asten, Parelstraat 27, Molenbeek en G. Theunis (adres onbekend). Op 22 december 1925

³ Zie in dit verband ook:

1. J. Schoonjans: "Bijdrage tot de geschiedenis van de Leuvense Universiteitsbibliotheek" in "Eigen Schoon en De Brabander" Jg 43 nr 11/12 nov/dec 1960
2. Tijdschrift "Ons Volk ontwaakt" 1 juli 1928

werd het project van M. Desmaré weerhouden door het Brusselse college van Burgemeester en Schepenen ⁴.

Ook wat dit ontwerp betreft tasten we in het duister, doch dit is van minder belang voor het onderzoek. We kunnen immers het resultaat aanschouwen en zelf een beschrijving geven van het kunstwerk alsook een voorstel uitwerken voor een dringende opknabbeurt van het monument. Aan deze beschouwingen wordt verder in deze studie een plaats voorbehouden.

2. De plaatskeuze van het monument (van kerkhof tot Palmbomensquare)

Beeldhouwer P. De Soete heeft een oorlogsmonument ontworpen om geplaatst te worden op het Lakense kerkhof, temidden van het ereperk waar de gevallen soldaten gegroepeerd zouden begraven worden. De beeldengroep had een breedte van 6 meter. De plaatskeuze kan afgeleid worden uit de brief die de "beeldhouwer in nood" op 29 juni 1920 aan Burgemeester E. Bockstael en schepenen richtte. Naar deze brief werd trouwens reeds verwezen in deel 1 van onderhavige studie.

Hij schrijft:

..."J'ai omi de vous dire messieurs, que précédemment Monsieur le Bourgmestre Bockstael m'avait demandé un plan général de la distribution de la pelouse d'honneur avec emplacement des tombes et du monument. Avec le concours de l'architecte Lacroix j'exécutai ce projet. Monsieur le Bourgmestre ne l'approuvant pas il me pria d'exécuter un autre plan où les tombes existantes ne seraient pas déplacées. Je demandai le concours des architectes Bytebier et Schaessens et un second plan fut déposé entre les mains du bourgmestre qui cette fois le trouva très heureux..."

Later zou van dit oorspronkelijke idee afgeweken worden. P. De Soete bericht ook hierover in dezelfde brief.

..."Sur la proposition de Monsieur Sterckx qui trouva le monument trop beau pour être relégué au fond du cimetière, il fut décidé une visite à celui-ci avec Messieurs le Bourgmestre, Sterckx et Bouriez afin de chercher un plus bel emplacement.

A la suite de cette visite il fut décidé de commun accord d'étudier l'utilisation du rond-point situé près de l'entrée du cimetière. En présence de Monsieur Sterckx, j'ai demandé au Bourgmestre s'il ne fallait pas en premier lieu arrêter les conditions de l'exécution du monument. Il me répondit qu'il n'y avait plus rien à arrêter et que je devais me mettre

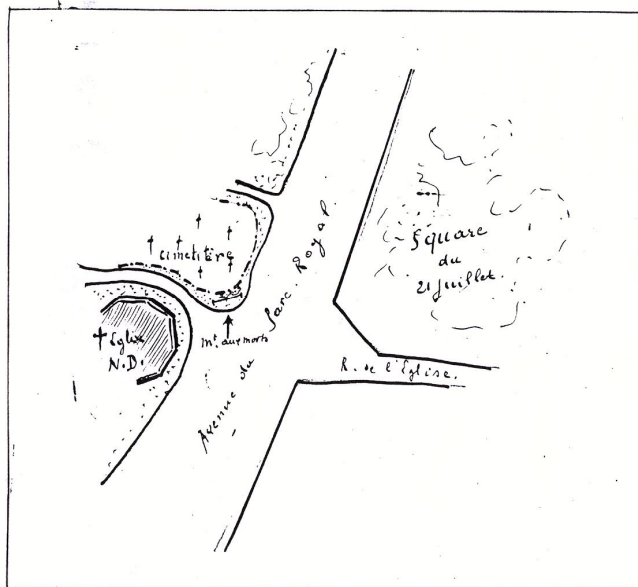
⁴ A. Marchal "Le monument aux héros Laekenois" in trimestriële tijdschrift van de Lakense Vriendenkring van oud-strijders – jubileumnr – 70^{ste} verjaardag – jun 1989 – pp 13/14/15

immédiatement en rapport avec Monsieur Sterckx pour étudier avec lui le meilleur part à tirer du nouvel emplacement." ...

Na het overlijden van Burgemeester E. Bockstael, kort nadien, nam de Heer Coelst, dienstdoend burgemeester een nieuw initiatief. De gemeente Laken schreef een wedstrijd uit voor de oprichting van het monument aan de gesneuvelden, tot grote ontsteltenis van De Soete, uiteraard. Er werd ook een commissie opgericht die het project zou opvolgen en voor het eerst samenkwam op 10 oktober 1920 om nieuwe inplantingssites ter plaatse te gaan verkennen ⁵.

Waren aanwezig: De Heren Coelst, als voorzitter van de commissie; Vandemeulebroeck, schepen; Cosyn, gemeenteraadslid; Vandebroeck, gemeenteraadslid; Saintenoy, architect; Bonduelle, architect; Dumont, architect; De Soete, beeldhouwer; Thyssen en Verbelen, afgevaardigden van de Vriendenkring der oudstrijders

Zij begaven zich eerst naar de Sint-Albaansberg. Vrij vlug kwamen zij tot de vaststelling dat het monument er een beetje verloren zou bijliggen op de zachte helling van de heuvel. Ook het voorstel van de Heer Dumont om het monument op te richten aan de voet van de Sint-Albaansberg, naar de as van de E. Bockstaellaan gericht, werd verworpen. De grote telefoonmast zou verplaatst moeten worden en bovendien zou het parkje op de hoek van de "Vlaamse Normalschool" moeten verdwijnen. Er werd echter beslist contact op te nemen met het Bestuur van de Kroondomeinen om een geschikte plaats in de omgeving te vinden.



Figuur 1

Tijdens de discussie bleef de Heer Coelst bij het idee dat het memoriaal moest opgericht worden in de nabijheid van een plaats waar vele mensen samenkomen. Hij dacht daarbij aan de onmiddellijke omgeving van de nieuwe en de oude O. L.-Vrouwkerken. De meerderheid is voor het voorstel gewonnen en ging akkoord om het monument te plaatsen op de terreinstrook die aanleunt tegen de kerkhofmuur vlak tegenover de 21 juli-square en rechts van de nieuwe O.-

⁵ Nota 28318 z.d. dd burgemeester Coelst aan Commissieleden "Lakens Monument"

L.-Vrouwkerk. De gedachte aan het mooie perspectief naar het Koninklijk Domein toe en de heersende stilte op deze plek speelden eveneens een rol bij deze keuze.

Noot van de auteur: "Mochten deze Heren plots terugkeren naar anno 2003 ze zouden ogen en oren sluiten voor het hectische verkeer op die plek!"

Een weinig later werd de gemeentelijke commissie op vraag van voorzitter Coelst uitgebreid met drie leden van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen: de Heren Lagasse de Locht, Voorzitter van de Koninklijke Commissie alsook de Heren Dumont en Saintenoy. Deze twee laatsten hadden deelgenomen, als genodigden aan de verkenningsronde op 10 oktober. De Heer Saintenoy kreeg als opdracht een rapport over deze eerste rondgang op te stellen ten behoeve van de Koninklijke Commissie voor M. & L.

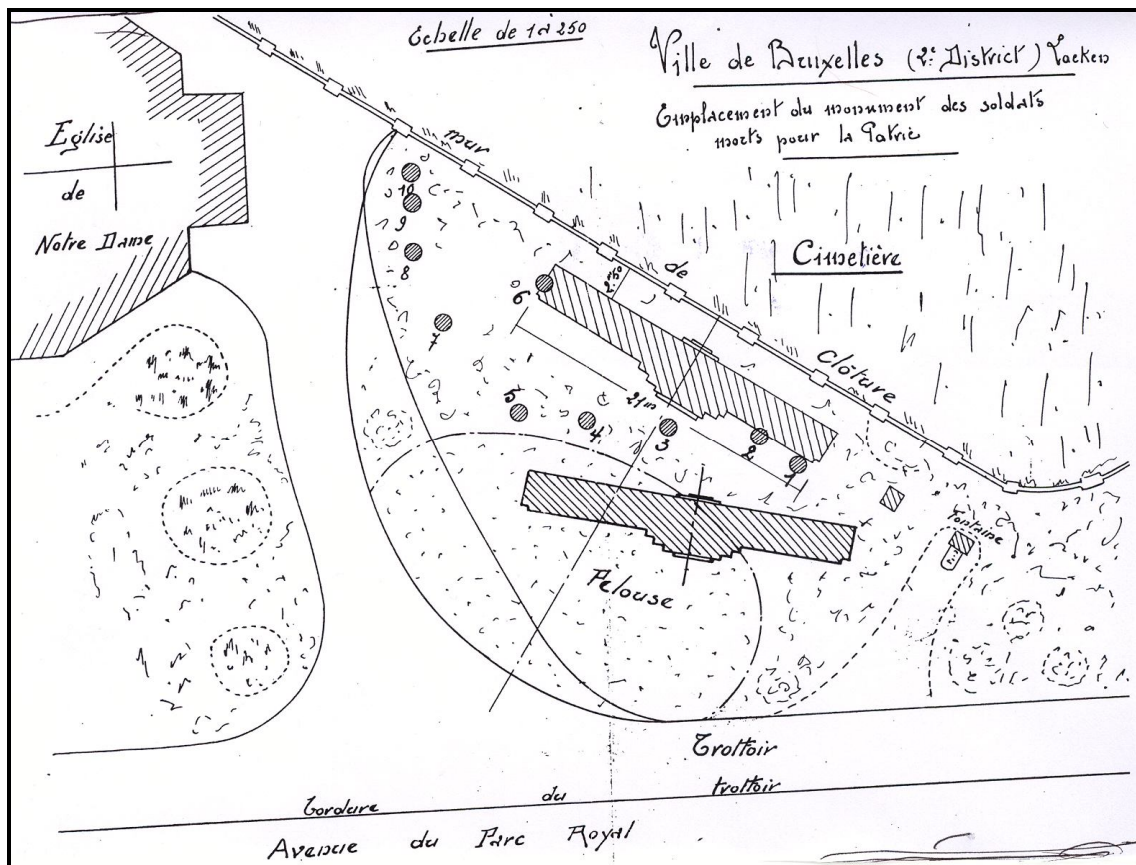
Hier volgen enkele beschouwingen, getrokken uit dit verslag ⁶.

"Het terrein gelegen op de Sint-Albaansberg en behorend tot de Kroondomeinen zou een ideale plaats zijn om er een monumentale necropool neer te zetten en dit volgens een groots opgezet architecturaal plan, versierd met prachtig beeldhouwwerk. Men denkt aan het paleis van Longchamps in Marseille of aan la Place Darcy in Dijon. Deze site blijkt dan ook te ruim om er een memoriaal in te planten met een breedte van 6 meter. Die breedte zou slechts moeizaam op 10 meter kunnen gebracht worden. Het monument van De Soete moet absoluut omkaderd worden met een groen decor, bomen en struiken. Daar dit groene decor op deze site ontbreekt werd zij definitief afgewezen.

Het rapport wees ook het voorstel af om het monument te plaatsen in de nabijheid van de monumentale O.-L.-Vrouwkerk. Het zou verpletterd worden onder de architecturale massa van Poelaert.

Tenslotte werd het voorstel van A. Cosyn, de wijze historicus van Laken, ernstig becommentarieerd. Dit voorstel hield in het monument te plaatsen tussen de oude dorpspomp (1688) en de weg die rond het koor van de oude kerk loopt, aanleunend tegen de kerkhofmuur. Twee treurwilgen vormen het gedroomde decor.

⁶ Verslag P. Saintenoy aan Voorzitter K. Commissie M & L zonder nr 21 okt 1920

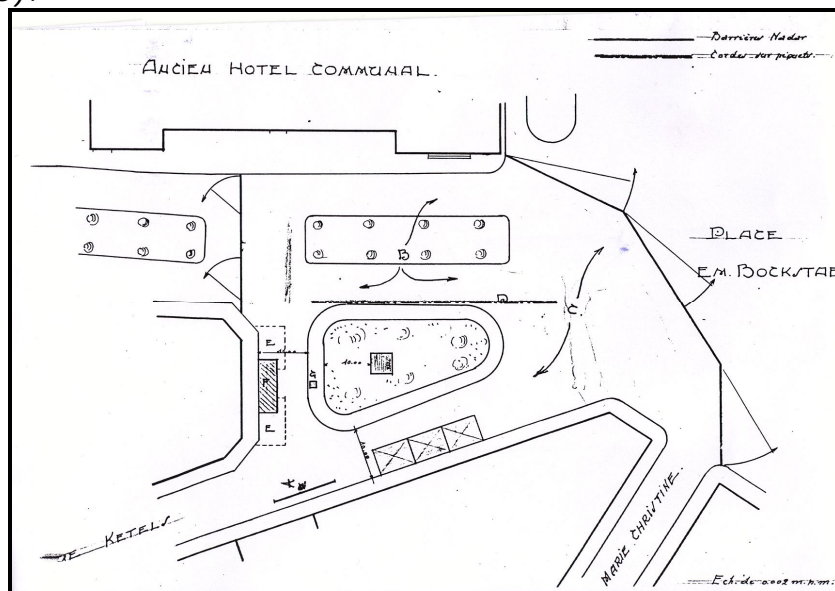


Figuur 2

Tijdens een tweede bijeenkomst van de commissie in aanwezigheid van P. De Soete werd gediscussieerd over de noodzaak de vorm van het project te wijzigen. Moeten de sarcofaag en de rookvazen behouden blijven? In elk geval zou de breedte van het monument op 10 meter moeten gebracht worden. Het geheel moet ook omzoomd worden met een ijzeren hekken. Het voorstel tot weglating van de sarcofaag werd verworpen wegens het symbolische signaal dat dit beeld uitdrukt. Ook de rookvazen worden behouden wegens hun symbolische betekenis... het eerbewijs aan de patriottische houding van hen die hun leven gaven voor het vaderland. Op 6 januari 1921 berichtte de Voorzitter van de Koninklijke Commissie M & L akkoord te gaan met het rapport opgesteld door de Heer Saintenoy maar stelde voor de breedte van het project De Soete op 20 meter te brengen, dit met het oog op de harmonie van het geheel en ook om een ruimere plaats te voorzien voor de inscripties⁷. Maar nog is een definitieve plaatskeuze niet in zicht zoals verderop zal vastgesteld worden. De inlijving van Laken bij Brussel Stad zal o.a. de oprichting van het monument aanzienlijk vertragen. Er zullen nog drie wijzigingen volgen. Wij geven ze summier aan.

⁷ Brief K. Commissie M & L nr 9504 6 jan 1921 aan gemeentebestuur Laken

- a. De Administratie van Bruggen en Wegen van de Provincie Brabant meldde op 2 oktober 1922 aan het Brusselse Stadsbestuur dat wegens gebrek aan plaatsruimte tussen de kerkhofmuur en de achterzijde van het monument, een heroriëntering zich opdringt. Deze heroriëntering is aangebracht op de plattegrond, getoond in figuur 2 hierboven ⁸.
- b. Intussen zijn we in het jaar 1925 aanbeland en werd het project De Soete afgewezen. Het nieuwe project van M. Desmaré zal geplaatst worden, vlak tegenover het gemeentehuis op de E. Bockstaellaan tussen de Fransmanstraat en de borstwering van de spoorwegoverwelling. Zo vernemen we uit een interne nota, verstuurd door de Dienst Technisch Onderwijs en Schone Kunsten van de Stad Brussel, gericht aan schepen Steens. In deze nota werd ook nog aangeraden het gewicht van het monument te verifiëren om de stabiliteit van de overwelling niet in het gedrang te brengen.
- c. Nog een jaar later, op 9 juni 1926 meldde de Dienst Begraffenissen en Erediensten - Burgerlijke Stand - aan de Heer Steens, Directeur van het Technisch Onderwijs en Schone Kunsten ⁹ "La Ville nous a accordé l'emplacement du Square des Palmiers qu'elle a promis d'aménager en conséquence."
Deze plaats zou dus de definitieve keuze worden voor de plaatsing van het oorlogsgedenkteken onder de benaming: "Strijderssquare" (zie fig.3).



Figuur 3

⁸ Nota Administratie Bruggen & Wegen Prov Brabant aan Brussel Stad nr 7164/20 2 okt 1922

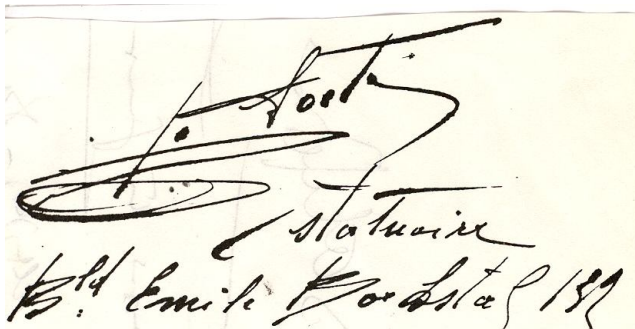
⁹ Nota Dienst Begraffenissen en Erediensten Stad Brussel aan Directeur Technisch Onderwijs en Schone Kunsten z.n. 9 jun 1926.



Figuur 4: P. De Soete in zijn atelier aan de Bockstaellaan 132



Figuur 5: P. De Soete voorgeleid in Leuven na rellen rond oprichting bibliothek (1928)



Figuur 6: handtekening P. De Soete

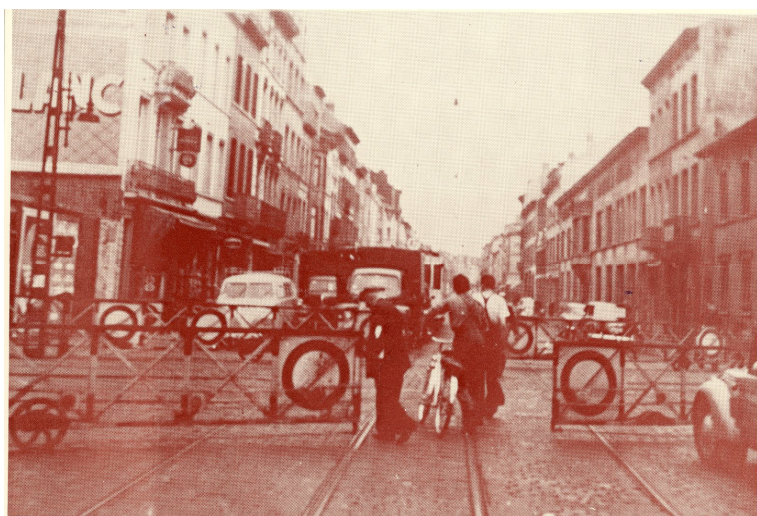


Figuur 7: M. Desmaré

"Muske van de Kasaai".

D. Van Kriekinghe

Al de oude Brusselaars (en Lakenaren) zullen zich "Jef van de Kasaai" herinneren, de alias van de burgemeester van Brussel tijdens de tweede wereldoorlog: Joseph van de MEULEBROECK (1876-1958).



De bijnaam "Kasaai" hoorde bij de Antwerpse steenweg. Tot in het begin van de jaren 1950 werd hij gedwarst door treinstellen die uit het Groendreefstation vertrokken om de sporen van het Noordstation in de richting van Mechelen te vervoegen.

Op deze spoorlijn waren er twee overwegen: aan de Antwerpse steenweg en de Vooruitgangstraat.

Aan de Antwerpse steenweg werd de overweg bediend door een bareelwachter. Van 1854 tot 1906 was dit Guillaume VAN ROY, door de lokale bevolking "Muske van de Kasaai" genaamd.



Guillaume VAN ROY werd geboren te Kapelle-op-den-Bos op 10 september 1836. Zijn vader Jean-Baptiste werkte aan de aanleg van de spoorlijn Mechelen-Dendermonde en was ook bareelwachter te Kapelle-op-den-Bos.

Guillaume huwde op 30 januari 1861 te Meise. Hij was 24 jaar en toen reeds bareelwachter aan de Antwerpse steenweg. Het was een kroostrijk gezin: 11 kinderen waarvan er 4 op jonge leef-


tijd stierven. Twee zonen, Karel-Joseph en Jean-Baptiste, werden bediende bij de spoorwegen (NMBS). Wij kunnen er uit afleiden dat, toendertijd, de familie VAN ROY de trein in de genen had.

Na 52 jaar trouwe dienst werd Guillaume VAN ROY het slachtoffer van een arbeidsongeval (in feite was hij kolen aan het rapen tussen de sporen). Hierna het feitenverslag in de dagbladen van die tijd: let op de foute vermelding van de leeftijd (70 jaar in plaats van 60 en 71) en van de naam (DE ROY in plaats van VAN ROY).

Trein ongeluk Guillaume Van Roy 25-11-1906 te Laken

LA DERNIERE HEURE lundi 26 Novembre 1906

Un affreux accident s'est produit dimanche matin, au passage à niveau de la chaussée d'Anvers à Laeken. Le garde-barrière Van Roy, âgé de 60 ans, faisait la causette sur la voie avec un machiniste quand tout à coup une locomotive en manoeuvre survint. Le pauvre vieux voulut se garer, mais il fut renversé et la lourde machine lui broya les deux pieds à hauteur des chevilles. Le malheureux est dans un état désespéré. Van Roy allait être pensionné le 1er décembre prochain.



Madame Veuve VAN ROY née ELISABETH VERCAMMEN ;
Monsieur EMMANUEL BOLLIE son épouse FRANÇOISE VAN ROY et leurs enfants ;
Mademoiselle MÉLANIE VAN ROY ;
Monsieur JOSEPH VAN ROY son épouse MARIE LAENEN et leurs enfants
Monsieur JEAN VAN ROY ;
Monsieur JÉRÔME DEMEYER son épouse LÉONIE VAN ROY ;
Monsieur JACQUES VAN WAESBERGHE son épouse CAROLINE VAN ROY ;
Madame François VAN ROY et ses enfants
Madame Veuve LOUIS VAN ROY et ses enfants ;
Les familles VAN ROY et VERCAMMEN ont la profonde douleur de vous faire part de la perte cruelle qu'ils viennent d'éprouver en la personne de leur époux, père, grand-père, beau-père, frère et oncle respectif

MONSIEUR
Guillaume VAN ROY

Décoré de 12 médailles de première, deuxième et troisième classes pour actes de courage et de dévouement ainsi que de la Croix d'honneur et de médaille commémorative du règne de S. M. Léopold II

né à Cappelle-au-Bois le 13 Septembre 1836 et décédé à Laeken le 26 Novembre 1906 des suites d'un accident lui survenu dans le couant de sa 52^{ème} année de service comme garde-barrière à la Chaussée d'Anvers muni des secours de Notre Mère la Sainte-Eglise.

Le service funèbre suivi de l'inhumation au cimetière de Laeken aura lieu le Jeudi 29 Novembre à 10 heures à l'Eglise paroissiale de Saint-Roch.

Réunion à la maison mortuaire, Chaussée d'Anvers, 291, à 9 1/2 h.
Un second service sera célébré en la même église, Lundi 3 Décembre à 9 heures
Un service de la part de la Confrérie du Sacré-Coeur sera célébré le Mercredi 5 Décembre, à 8 heures.
Un service de la part de la Confrérie du St-Sacrement sera célébré le Jeudi 6 Décembre, à 9 heures.

Ils recommandent son âme à vos pieux souvenirs.

Laeken le 26 Novembre 1906

Imp. Em. VANHUYSEBROEK, Rue Rogier, 17, Bruxelles

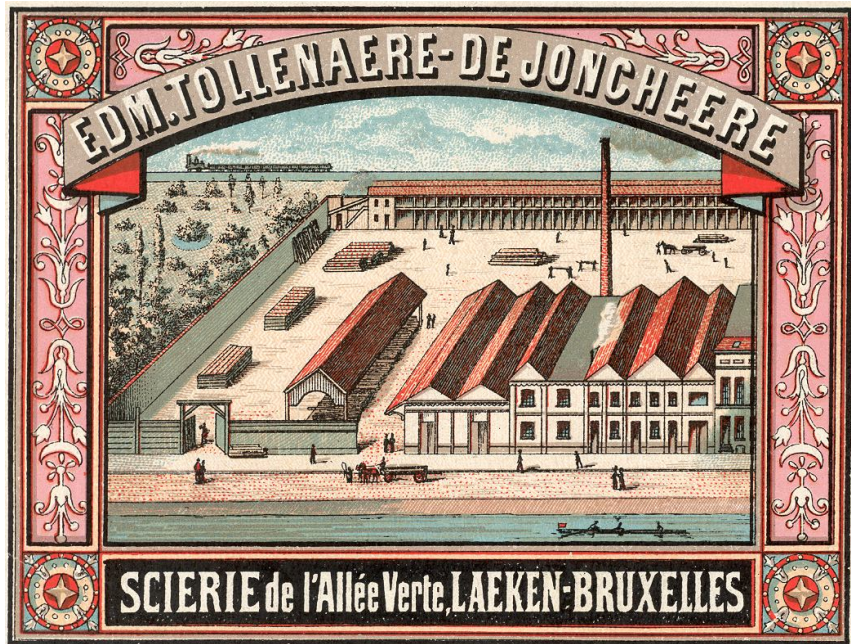
HET NIEUWS VAN DEN DAG Maandag 26 en Dinsdag 27 November 1906

Laeken-Zondagmorgend rond 4 ½ ure gebeurde er een erg ongeluk aan den bareel op de Antwerpschen steenweg. De bareelwachter Guillaume Van Roy, 71 jaar oud werd verrast door een koopwarentrein die uit de statie van den Groendreef naar Doornik vertrok. De ouderling werd de linkervoet afgereden ter hoogte van den knoesel en erg gekwetst aan het been. Het slachtoffer werd naar zijne woning gebracht en ontving er aanstonds geneeskundige zorgen. Het verminkte lichaamsdeel werd in den dag afgezet. Deroy moest den 1^o December op pensioen gesteld worden.

Het slachtoffer overleefde zijn verwondingen niet en overleed in het St. Jansgasthuis (thans Dexiakantoren

aan de Kruidtuinlaan) op 25 november 1906.

De Heer Fons VAN ROY, achterkleinzoon van Guillaume, die ons bovenvermelde inlichtingen bezorgde, zei ook dat leden van zijn familie aan de Groendreef gewerkt hebben in de houtzagerij Edm. TOLLENAERE. Dit alles brengt er ons toe een korte historiek te schetsen van het Groendreefstation.



Als eerste station van het vasteland werd het op 5 mei 1835 ingehuldigd samen met de in werkingstelling van de spoorlijn Brussel-Mechelen.

Het werd "Noordstation" genoemd en was slechts een eenvoudig houten huisje. Bij de inhuldiging werd het opgefleurd met een tent, bevlagd met de nationale kleuren, om er namelijk Leopold I te ontvangen. Drie stellen zetten zich in beweging, respectievelijk voortgetrokken door de locomotieven "La Flèche" "Stephenson" en "l'Éléphant".

Na de startperiode, vergezeld van incidenten, werden de locomotieven van engelse makelei vervangen door materiaal in België vervaardigd (Cockerill) namelijk de locomotief "Le Belge".

In januari 1836 vervoerden de treinen reeds 29.000 reizigers van Brussel naar Mechelen (en terug) en dit aantal steeg tot 90.000 in oktober 1836.

Na één jaar uitbating, op 5 mei 1836, hadden reeds 421.439 reizigers genoten van de "gekke roes" van de snelheid (± 30 km per uur).

In 1837 werden de sporen ontdubbeld en doorgetrokken tot Antwerpen.

In 1840 werd het oorspronkelijk gebouwtje, voor de verkoop van biljetten, vervangen door een station in baksteen; het is ook tijdens dat jaar dat de verbinding werd gelegd met het "Botaniekstation" (het toekomstige Noordstation).

In 1858 bereikten de beste locomotieven rees een snelheid van 100 km/u.

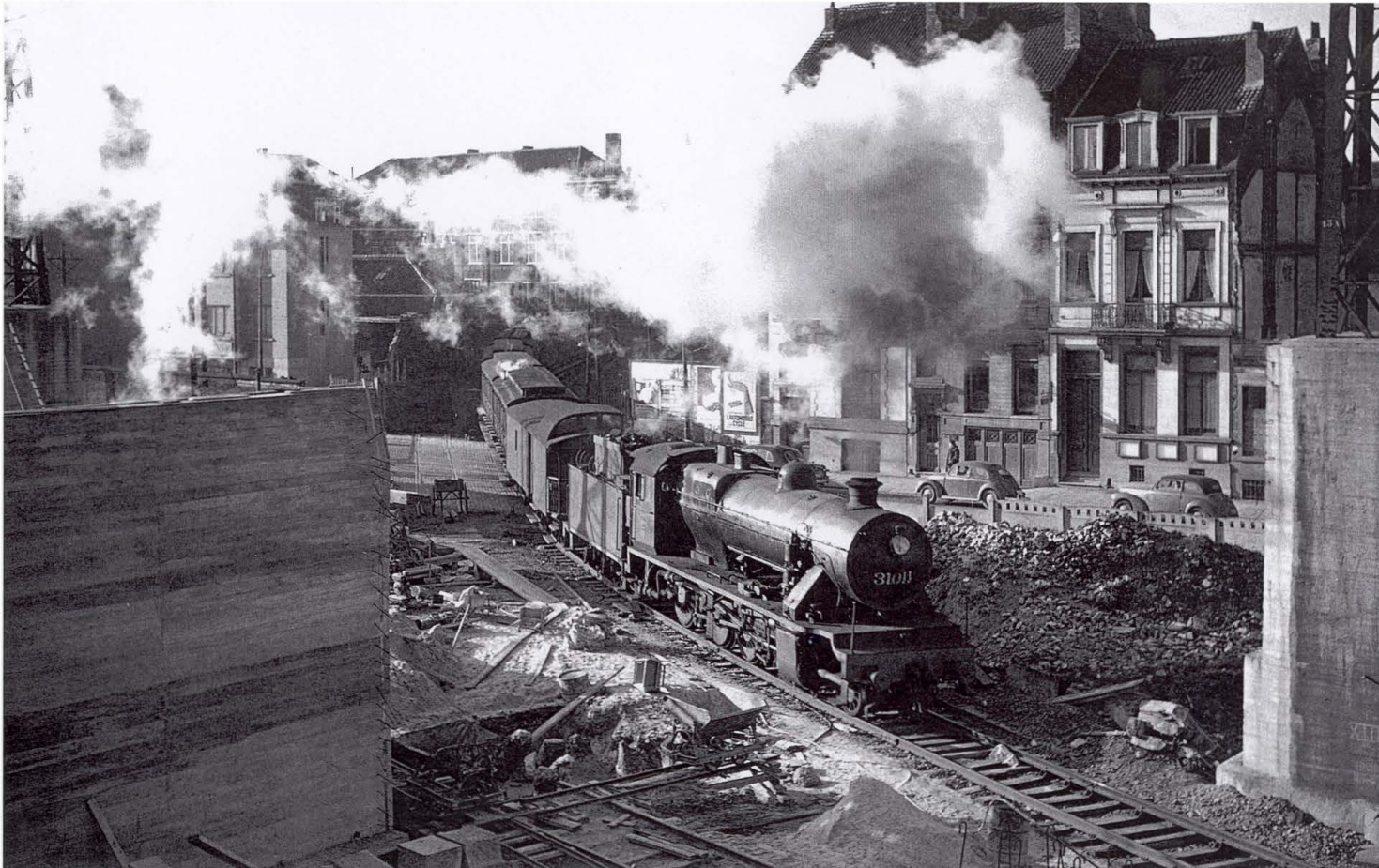
Het ontstaan van Brussel-Zeehaven en het station van Turn en Taxis veroorzaakt - met enig uitstel - het Groendreefstation.

Dit station kende het meest bedroevende einde van al de zusterstations. Vermits uitbreiding onmogelijk was, hield het er een opdracht van industriële verbinding aan over en werd het voor arbeiderstreinen gebruikt. Het werd definitief afgeschaft in januari 1954.

Bronnen :

1. De heer Fons VAN ROY.
2. Deel 4 van "Bruxelles - une histoire capitale" door Jacques DUBREUCQ.
3. "Een eeuw stoom", J.L. VANDERHAEGHEN.





Zaterdag 16 januari 1954, laatste exploitatiedag van het station Brussel-Groendreef. Een trein afkomstig uit dit station en geslept door de 31.011 kruist de Vooruitgangsstr: en rijdt in de richting van de uitrijsporen van het oude station van Brussel-Noord, waar het verhogen van de sporen reeds volop bezig is. Geleverd aan de Belgische Staat 14 mei 1922 en toegewezen aan de stelplaats van Ledeberg (Gent) droeg deze Consolidation eerst het nummer 5111. In 1931 kende de NMBS haar het nummer 3111 toe en 1946 31.011. Zij beëindigde haar loopbaan in Dendermonde op 30 oktober 1957. Foto : Bruno DEDONCKER; verzameling : TSP.

Hoe men eertijds in Brussel drenkelingen redde ... of folterde ... ?

Eenen Dronkeling gered.

Een vrouw oud 67 jaeren, te Brussel in de Vaerd gevallen 6 January 1783 ten 6 ueren 's avonds, is een gantsche half uer geweest eer men haer uyt het Water kon trekken: haer Lichaem onberoerlyk, blouwverwig en koud, had alle de Dood-teekens. Men draegde haer in het eerste nabuerig Huys; men dede haer Kleederen uyt, en droogde haer af; en naer haer te hebben aengedaen den Sergen Hemd-rok, weezende in de Kasse van Bewaering, leyde men haer op een Matras voor een Vuur. De drooge Vryvingen, de natte Spiritueuse Vrijvingen wierden bediend zonder tusschentyd, besonderlyk op de plaetse van 't Hert, van de Borst en langshenen de Rugge-strank. Men zorgde wezentlyk om de Ademing te herstellen, met in den Mond en den Neus der Zieke tot veele reyzen te blaezen. Men tergde haer menigmael van binnen in den Neus en in de Keel met Alkali Volatile Fluor; Naer deze bewerking aldus ander-half uer lang gedaen te hebben, gebeurde het dat de Long-pypen, het Hert en de groote Vaten begonnen te werken. De eerste teekens van leven veropenbaerden zig door eenen Hik, gevolgt van eenen zwaeren Zucht en van eenige andere ongeregelde Bewegingen. Om dat tydstip de levens-werkingen, besonder van de Long-pypen, waeren in groot lyden. De Doods-benouwdheden, de Flauwtens waeren zeer zwaer, en volgden elkander zeer naby op. Den grooten ouderdom der Lydster, de verzwakking van haer Bloed, de dagelyksche Asthma oft kort Ademing, waer mede zy lange jaeren gekwollen was geweest tot in 't oogenblik van haere Verdrinking, kort-om de ongelyke slag en flauwigheyd van haeren Pols, schenen aen te kondigen een aenstaende en onmeydelyke dood. Men droeg de Zieke in een wel verwarmt Bedde, waer men haer bediende de Vryvingen van gecampherde geest van Wyn in 't zelve order als hier vooren. Men had in dat tydstip alle de Genees-zorg van de Long-pypen en de Maeg te ontlasten van de vremde Stoffen die zy behelsden. De gecampherde geest van Wyn (Spiritus Vini camphorati) en de brakende Wynsteen (Tartre Emetique) hebben in groote Dosis gegeeuen geweest, zonder Braeking of Walging te veroorzaeken. Zig in de onmogelykheid vindende van gebruyk te maeken van de Rook-dooze die buyten staet van dienst was, men gebruykte in plaets dier (naer den Aersdarm geopent te hebben van zyne vuyligheit) Lavementen van afgezoden Tabak waer in men Braekdrank had doen smilten. Ten 9 ueren en half was er noch geen aenmerklyke uytloosing gedaen, in tegendeel de doods-benauwdheden verdobbelden. Men ging diep in de Keel met eene Penne-pluym bevochtigt van Alkali Volatile Fluor: deze handwerkende terging vergemakkelykte de werking van de andere Hulpmiddels; wel haest volgende de eerste Braeking, gaf die veel Schuym met Bloed gevermt: door een tweede handwerkende terging, kwam een tweede Braeking: de Zieke gaf veel modderachtig Water over, ondermengelt met Spyzen en taye Slym. Alsdan hield men op de Vrouw te vermoeylyken; men gebood van haer wel te dekken, en van dikwyls de Venster der

Kamer te openen. Men gaf haer een zeer sterke cordiale en volatile Mixture, waer van zy alle ueren een Lepel nam: by tusschentyd gaf men haer voor drank, rooden Wyn wel verwarmt, waer in men Kaneel had gedaen. Den Nacht was redelyk, den volgenden dag was beter. De Police dede haer 's avonds nae het Gasthuys draegen, waer zy haer volkomentlyk heeft hersteld door het gebruyk der Versterk-middelen, of Tonica en van de andere Hulp-middels om de Borst-fluymen, die menigvuldig waeren, te vergemakkelyken. Alle welke Hulp-middelen, onder bestier van den Medecyn Previnaire, zyn bediend door den Chirurgyn Hollanders.

N.B. Men heeft geen melding gedaen van Aderlaeting in de Historie van deze Asphixia, om dat men die algemeenelyk tegenstrydig aanziet; 't Geval waer zy word aenbevolen, maekt een uytzondering aen den regel.

Het Gouvernement-Generael der Nederlanden altyd waeksaem ter behoudenis van hunne Onderdaenen, en genegen om de begaeftheden kenbaer te maeken, heeft goed gevonden opzigtelyk tot deze Gebeurtenis aen het Magistraet van Brussel te zenden dit hun volgende Decreet, by vertaeling en verkorting: op het gene ons is kenbaer gemaekt nopens de Remedien en Middelen, die men in deze Stad heeft gebruykt om de Verdrongene behulpsaem te zyn, en van den goeden Uytval waer toe men is gekomen door de zorgen en de bestiering van den Medecyn Previnaire. Wy zenden U.L. deze, om U.L. te zeggen, dat wy oordeelen aengelegen te zyn aen het Menschdom, en besonderlyk tot welstand der ingezetenen dezer Stad, dat de aanbiedingen van den Medecyn Previnaire, van zyne Wetenschappen en zorgen ten dien opzichte te besteden, met lever voor aengenaem behooren gehouden te worden en ondersteund. Onze meyninge is, dat Gy-L. aen alle die het aengaet bekent maekt, dat zoo haest eenen Persoon zal verdrongen zyn en uyt het Water opgetrokken, of dat by eenig ander ongeval iemand zig in deze Stad of in den omtrek bevond in den Staet van Asphixia of schynbaere dood, men straks daer van zal moeten onderrichten den zelve Medecyn Previnaire, welken woonhuys Gy-L. zult aenwyzen, en hem verzoeken om er de behandeling van te bestieren, enz.

Den Vlaemschen Indicateur ofte Aenwyzer der Wetenschappen en Vrye-Konsten. Met Octroy Exclusif van Zyne Majesteyt den Keyzer en Koning, voor Zyne Nederlanden.

Zaterdag den 29 Maerte 1783.

Nieuws uit Nekkersdal

In samenwerkingsverband bereiden het Gemeenschapscentrum, de Libertijnse Roos, Laken op Ontdekking en LACA een bezoek voor aan de intussen hernieuwde site "De serres van Stuyvenbergh"

Het BIM (Groenplan Brussels HG) is bereid deze site in première open te stellen op zaterdag 17 mei, in de namiddag.

Inschrijven voor deelname is noodzakelijk. Dit kan op het nummer 02/425.01.25, ook voor bijkomende inlichtingen.

De FRANSMANSTRAAT

J. Fransman

De Fransmanstraat te Laken dankt haar naam aan een gemeentelijk politicus. **Edmond Fransman** (1837 – 1882), gemeenteraadslid tijdens de periode 1870 – 1882, en, in diezelfde periode, gedurende meer dan vijf jaar schepen.

Hij was de zoon van een Brussels advocaat, ook lid van de Bestendige Deputatie van de provincie Brabant, **Charles Antoine Fransman** (1804 – 1852). Zijn moeder **Marie Anne Devis** (1805 – 1890) was geboren te Molenbeek. Zijn oom, **Jean-Eugène Fransman** (1802 – 1878), geboren te Ninove, was eerst secretaris van het stadsbestuur van Geraardsbergen tijdens het Koninkrijk der Nederlanden, vestigde zich dan als advocaat te Edingen, en was na de Belgische Revolutie afgevaardigde voor het district Aalst in het Nationaal Congres. Daarna, in 1831, trok hij zich uit de politiek terug.

Zijn grootvader, **Pierre Fransman** (1764 – 1807) nam tijdens de Franse Overheersing deel aan het bestuur van Ninove.

De familie is ettelijke generaties terug te vinden in Ninove, tot een **Jaecques Fransman** die er in 1604 overleed. De stamboom klimt dan nog drie generaties verder op tot een **Jacob Fransman**, in 1505 te Gent overleden.

Blijkbaar zat de politiek in de genen bij **Edmond**. Een **Aimé Fransman** moest bij tussentijdse provinciale verkiezingen in mei 1891 in het kanton Ninove als katholiek het onderspit delven tegen een voorloper van het daensisme, de advocaat **Jan Baptiste Vanlangenhaecke**.

Een **Karel Fransman**, geboren in 1902 te Ninove, was er van 1932 tot 1938 en nogmaals in 1944 gemeenteraadslid, schepen van 1933 tot 1938, en katholiek volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Aalst van 1939 tot 1946 en nog eens van 1949 tot 1954.

De politieke loopbaan van **Edmond Fransman** speelde zich af in de periode waarin het Unionisme plaats maakte voor een steeds scherper wordende tegenstelling tussen katholieken en liberalen, waartoe hij behoorde (hij was comitélid van de "Association libérale").

Dit mondde uiteindelijk uit, via de wet van 21 januari 1879, op de beruchte schoolstrijd tussen officieel en vrij (katholiek) onderwijs, die tot diep in de XXe eeuw zou gevoerd worden.

Op gemeentelijk vlak – en dus ook in Laken – stelt men hiervan de weer-slag vast.

Edmond Fransman bewoonde sedert 1866 een buitenverblijf (“une campagne”) in de Molenbeekstraat te Laken. De winter bracht hij door in Brussel bij zijn moeder (hij bleef vrijgezel).

Tegen de tendens op nationaal vlak in (de liberalen verloren in 1870, na dertien jaar aan het bewind, de meerderheid in het Parlement), werd hij, eind 1869, verkozen tot gemeenteraadslid. Hij ontpopte zich tot een zeer stipt politicus: tijdens de periode 1870 – 1874 b.v., woonde hij 83% van de gemeenteraadszittingen bij.

Aanvankelijk zat hij in de oppositie, tot in 1872 de liberalen aan de macht kwamen met **Jules Van Volxem** als burgemeester en de twee schepenen **Emile Bockstael** (openbare werken) en **Edmond Fransman** (financiën). Er volgde een regelrechte aanval op het financieel beheer van de vorige burgemeester, **Ch. Herry**. Er kwam zelfs een gerechtelijk onderzoek. De gemeenteontvanger moest ontslag nemen en er volgde een loopgravenoorlog (pogingen tot verwijdering, schorsing, loonsvermindering) tegen de gemeentesecretaris, die eindigde met zijn ontslag in 1880.

Edmond Fransman nam geen deel aan de gemeenteraadsverkiezingen van 1875, maar werd in 1879 opnieuw verkozen en ook opnieuw schepen. De liberaal-katholieke tegenstelling werd grimmiger: de gemeenteraad stemde een motie waarbij medeleven werd betuigd bij het overlijden van de Italiaanse koning Victor-Emmanuel, die de Pauselijke Staten had veroverd, en een motie ten gunste van het verbreken van de diplomatieke betrekkingen tussen België en het Vaticaan mislukte slechts wegens een nipt tekort van volstrekke meerderheid.

Deze ideologische bekommernissen waren niet vreemd aan de expansie van het gemeentelijk onderwijsnet in deze periode, naast de explosieve groei van de bevolking.

De enige gemengde lagere school van de gemeente verhuisde in 1863 naar een bijgebouw van het oud gemeentehuis en werd toen ontdebeld. Een tweede school kwam er in 1869 aan de Heizel, een derde in 1872 in de Zennestraat, een vierde in 1878 in de Maria-Christinastraat.

Toen op 23 augustus 1879 de gemeenteraad van de Stad Brussel besliste dat kinderen uit de omliggende gemeenten slechts naar de middelbare scholen van de Stad mochten komen, mits die gemeenten financieel zouden bijdragen, was de reactie bijzonder prompt. Reeds op 2 september 1879 besliste de gemeenteraad van Laken zelf een Ecole Moyenne op te richten, en hoe onwaarschijnlijk ook, die opende reeds op 1 oktober haar deuren, in een huis aan de Koninginnelaan. In het verslag wordt uitdrukkelijk gemotiveerd dat het er om gaat de kinderen van liberalen een liberaal onderwijs te verstrekken. Toen de liberalen terug aan de macht kwamen, liet minister Van Humbeeck een wet stemmen om die

gemeentelijke middelbare scholen door de staat te laten overnemen, wat voor Laken gebeurde bij K.B. van 2 augustus 1881. In het administratief bureau dat deze Ecole Moyenne de l'Etat bestuurdde, zetelden burgemeester **Bockstael**, de schepenen **Fransman** en **Deschrijver**, en de heren **Cauchie**, **Vander Geten**, **De Brauwere** en **Doms**. In 1882 verhuisde deze middelbare school naar de lokalen van de lagere school in de Maria-Christinastraat, die zelf verhuisde naar een nieuwbouw die in de Claessensstraat was opgetrokken. Maar dat zal **Fransman** niet meer meegemaakt hebben.

Begin 1882 had **Edmond Fransman** gezondheidsproblemen (hij was slechts 45 jaar). Hij werd tijdelijk vervangen als schepen en overleed op 5 juni te Laken waar hij op 7 juni werd begraven.

Op 8 juni 1882 reeds besliste het College van Burgemeester en Schepenen de toenmalige Kelderstraat (rue de la Cave), om te dopen in Fransmanstraat, op voorstel van de gemeenteraad van 6 juni 1882, waarop ten andere, ten teken van rouw, de zitting geschorst werd.

De Kelderstraat dankte haar naam waarschijnlijk aan de ijskelder die de baronnen van **Poederlee** bij hun kasteel **Ter Plast** rond 1841 hadden laten aanleggen. Door de aanleg van de ringspoorweg werd ze onderbroken, en volgens **A. Cosyn** werd ze pas met K.B. van 2 maart 1871 terug opengesteld. Ze liep via de oude Meiseweg tot aan de Heizel, van de Leopold I straat tot het St. Lambertusplein. In 1935 werd het deel voorbij de spoorweg, ter hoogte van de Victor Mabillesstraat, omgedoopt in Alfred Stevens- en Emile Wautersstraat.

Edmond Fransman was een niet onbelangrijk gemeentelijk politicus. Ten bewijze : de oppositie betwistte tot tweemaal toe, maar vruchteloos, zijn verkiesbaarheid omdat hij plaatsvervangend rechter was bij de Handelsrechtbank te Brussel, en in principe zijn woonplaats moest hebben in Brussel en dus niet in Laken. Hij had echter een vrijstelling gekregen. Bij de verkiezingen behaalde hij het hoogste aantal voorkeurstemmen (493 !) : slechts 6% van de meerderjarige mannelijke kiezers waren onder het cijnskiesstelsel stemgerechtigd.

Dat hij ten voordele van **Emile Bockstael** in 1879 het burgemeesterschap van Laken zou geweigerd hebben is waarschijnlijk een familielegende: **Bockstael** volgde op 23 juli 1877 de ontslagnemende **J. Van Volxem** op, in de periode dat **Edmond Fransman** niet in de gemeenteraad zat. Het was dan ook normaal dat in 1879 **Bockstael** een tweede mandaat als burgemeester begon. **Fransman** werd voor de tweede maal schepen.



Foto 1: De Fransmanstraat in 1993

DE JAPANSE TOREN

D. Van Kriekinghe



Volgens een artikel van Georges Leroy in Bulletin du Touring Club de Belgique van april 1910, zou de windmolen die te zien is op de oude postkaart (gedateerd 1902) zich bevonden hebben op de huidige standplaats van de Japanse Toren.

Koning Leopold II, die hem in het koninklijk domein had geïntegreerd, hield er naar het schijnt sterk aan. Hij zou door de bliksem vernield zijn. Nochtans, volgens Chantal Kozyreff, auteur van het boek "Droombeelden uit het Verre Oosten", zou de molen afgebroken zijn in 1891, het jaar van de aankoop van terreinen in de gemeente Neder-Over-Heembeek en de toekomstige site van de Japanse Toren.

Volgens opzoeken gedaan door M.L. Jans en F. Van Roy, werd de graanwindmolen te Nederover-Heembeek Alsebergveld na 1754 gebouwd door Jacobus Verdijen¹, in 1892 eigendom van Koning Leopold II en in 1899 afgebrand en totaal vernield.



Jacobus Verdijen is in 1745 molenaar op de windmolen van Wemmel en na zijn huwelijk met Maria De Backer leent het echtpaar op 4/12/1756 *"1500 guldens wisselgeldt den cours den schellinck 6 stuivers"* om de molen op het Alsebergveld verder te kunnen bouwen².

Het raadsel van het jaar van verdwijnen van deze windmolen blijft dus onopgelost.

Het voornemen om een Japanse Toren op te richten was Koning Leopold II ingegeven door een attractie op de Wereldtentoonstelling van Parijs in 1900, genaamd "Le tour du monde".



De koning kocht het originele Japanse portaal toen het paviljoen in Parijs afgebroken werd. De volledige bouw van de toren was het werk van de Franse architect Alexandre Marcel. Alle onderdelen, behalve het portaal, werden ofwel bij Belgische aannemers gekocht (het hout voor de gebinten bij de firma Claes uit St. Truiden bijvoorbeeld), ofwel in Japan zelf besteld (vooral in Yokohama). De werken namen een aanzienlijke tijd in beslag, en in januari 1904 vroeg de koning ongeduldig "quand finira t'on la tour chinoise?" (sic).

¹ A.R.A. Brussel schepengriffie nr 6292

² A.R.A. Brussel schepengriffie Nederheembeek nr 6290

Het detail van alle wederwaardigheden bij de bouw van de Japanse Toren vindt men in het merkwaardige werk van de heer V. Capron uit 1990: "Nog meer m.b.t. de Japanse, alias de Chinese Toren".

Op 6 mei 1905 werd de toren ingehuldigd met een "garden-party", aangeboden door Koning Leopold II. Op 10 juli 1909 schonk de koning hem aan de Staat. De toren samen met het Chinees Paviljoen werden later beheerd door de Koninklijke Musea van het Jubelpark.

De twee monumenten werden weinig bezocht, tenzij tijdens de Wereldtentoonstelling van 1935. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden ze gesloten, en ze kwamen terug tot leven in 1989 na restauratie door de Regie der Gebouwen.

HET I.P.H.S. – INSTITUT PAUL – HENRI SPAAK

D. Van Kriekinghe



Op 16 oktober 2002 werd de instelling, afgekort "I.P.H.S." geheten, ingehuldigd door mevrouw Faouzia Hariche, Schepen van Openbaar Onderwijs van de Stad Brussel.

De eerste steen van deze gebouwen, gelegen op de hoek van de Gasstraat en de Alfred Stevensstraat, werd gelegd op 6 oktober 2000 en de werken waren beëindigd voor het begin van het nieuwe schooljaar 2002 – 2003.

De instelling die 200 leerlingen telt, maakt deel uit van het secundair onderwijs van de Stad Brussel dat op drie plaatsen in Laken ingeplant is:

- Eerste graad: Gustave Demanetstraat op de Mutsaard en Jacobs-Fontainestraat (de vroegere school 33)
- Tweede en derde technische en beroepsgraden: in de nieuwe gebouwen, in vervanging van vroegere lokalen in het oud gemeentehuis.

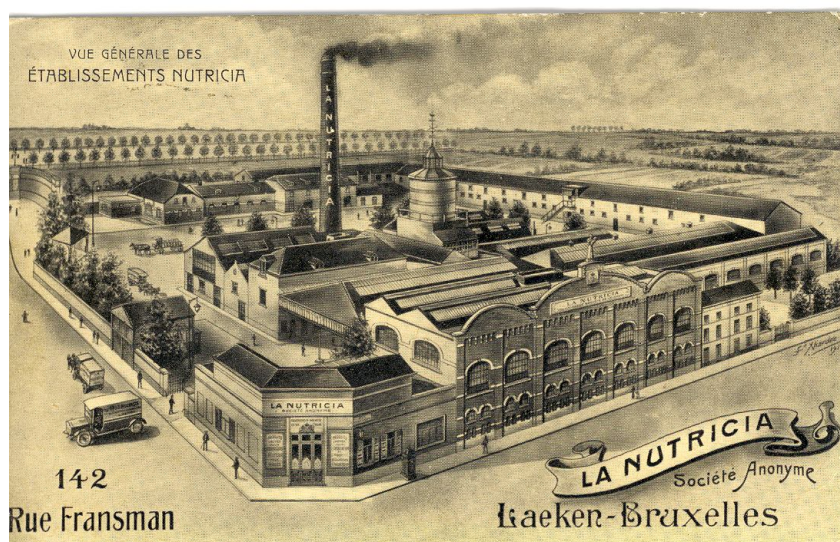
Het Institut Paul-Henri Spaak bezet het terrein waar vroeger de melkfirma "Nutricia" gevestigd was. Deze in 1898 gestichte firma verliet Laken voor Bornem in de jaren '60.

Herinneren wij eraan dat op de Wereldtentoonstelling van 1935 Nutricia zijn producten tentoonstelde op niet minder dan vijf stands. Dat was het resultaat van technische verbeteringen en verfijnder fabricagemethoden, ingevoerd in de installaties te Laken vanaf 1898.

De producten van Nutricia waren vooral gericht op babyvoeding, met het doel de natuur bij te springen in geval van onvolkomenheden van de moedermelk.

Bovendien werd een melk voor dagelijkse consumptie ontwikkeld door Dr. Stassano, wiens naam beroemd is geworden.

In 1935 kon men zich al melk in flessen aanschaffen, terwijl het toen de gewoonte was zich melk te laten leveren door de "melkboeren" met hun kruiken.



HET BELVEDERE (alias "LE PETIT LAEKEN")

D. Van Kriekinghe

Het Belvedere-kasteel zou gebouwd zijn omstreeks 1788; het behoorde toentertijd toe aan burggraaf Edouard de Walckiers.

Na vele verwickelingen werd het domein verkocht aan een zekere Jean-Baptiste Castinel, die het bewoonde van 1838 tot 1854, het jaar van zijn overlijden.

Tijdens die periode werd de oppervlakte aanzienlijk uitgebreid en steeg van 3 ha tot meer dan 8 ha. Het is ook in die periode dat de benaming "Le Petit Laeken" gebruikt wordt.

In augustus 1854 werd het kasteel verkocht aan Mr. François-Philippe de Haussy. De verkoopakte stipuleerde met name: " Le château du Petit Laeken, autrement dit le château de Walckiers ... "

Deze mijnheer de Haussy was Minister van Justitie van 1847 tot 1850 en daarna gedurende bijna 20 jaar de eerste Gouverneur van de Nationale Bank. Hij behield de naam "Petit Laeken" die hij van zijn voorganger had geërfd. Hij was het die bijgebouwen tegen het kasteel aan liet zetten en het gebouw bekroonde met een belvédère met koepel.



In oktober 1867 werd Koning Leopold II eigenaar van het domein dat voortaan Kasteel van het Belvédère zou heten.

De heer Victor Capron, erelid van onze kring, beschijft in een grondige studie¹ de oogmerken en de middelen aangewend door de koning om het Koninklijk Domein uit te breiden en de “campagnes” te verwerven die aan particulieren toebehoorden en met name hoe hij ertoe gekomen is Mr. De Haussy te overtuigen hem zijn kasteel af te staan.

In 1904 werd het Belvédère verkocht aan het Kroondomein van de Onafhankelijke Congostaat. Na de dood van Leopold II kwam het in bezit van de Natie dank zij de Koninklijke Schenking. Het bleef onbewoond tot in 1958, jaar waarin de Commissaris-Generaal van de Wereldtentoonstelling van 1958, baron Moens de Fernig er zijn intrek nam.

Daarna werd het gebruikt door de Prinsen van Luik die het, nadat zij Vorsten geworden waren, bleven bewonen tot op de huidige dag.



¹ “Le Petit Laeken, non loin du Donderberg », door V. Capron, 1992, 164 p. (waarop de samenvatting in dit artikel gebaseerd is)

GRAAF MOENS DE FERNIG-LAAN (vroeger Oud-Brussellaan)

D. Van Kriekinghe

Gelegen in het Park van Laken, tussen de Loverlaan en de Madridlaan, werd deze openbare weg, door een beslissing van 7 april 2000 van de gemeenteraad van de stad Brussel, omgedoopt.

Hierdoor wilde de stad hulde brengen aan Georges Moens de Fernig die, op 52-jarige ouderdom, benoemd werd tot commissaris-generaal van de regering voor de Wereldtentoonstelling van 1958.

Georges Moens de Fernig werd geboren op 28 augustus 1899 te Luik en overleed te Zelem op 16 augustus 1978. Zijn familie was afkomstig uit Limburg.

Georges Moens de Fernig nam tijdens de eerste wereldoorlog op 17-jarige leeftijd dienst als vrijwilliger. Na 1918 was hij actief in de Belgische Commissie voor Herstelbetalingen. In die functie reisde hij gedurende drie jaar rond in Duitsland om materiaal op te eisen voor onze geteisterde industrieën.

Vanaf 1928 nam hij de leiding op zich van verscheidene koloniale bedrijven en verbleef gedurende een jaar in Afrika. Hij werd afgevaardigd-bestuurder van een voedingsbedrijf en van een onderneming in de metaalsector. Hij was ook lid van de raad van bestuur van een Brusselse bank en van twee Onderlinge Verzekeringsinstellingen.

In 1924 werd hij lid van de Handelskamer van Brussel en werd er een tiental jaren later ondervoorzitter van. Ook was hij lid van de Handelsrechtbank. Hij werd benoemd tot consul-generaal en opdrachthouder van Honduras.

In juni 1944, op het einde van de tweede wereldoorlog, werd hij door de bezetter aangehouden en veroordeeld wegens verzetsdaden. Door de bevrijding van het Belgische grondgebied ontsnapte hij aan wegvoering naar Duitsland.

Van 20 maart 1947 tot 19 november 1948 was hij Minister van Bevoorrading en Invoer, daarna, van 27 november 1948 tot 27 juni 1949, Minister van Buitenlandse Handel.

Twee jaar later, op 17 november 1951, werd hij benoemd tot commissaris-generaal van de regering voor de Wereldtentoonstelling van 1958.

In 1949 verkreeg hij van de Prins-Regent Karel de titel van baron en in 1959, van Koning Boudewijn, de titel van graaf.

Moens de Fernig liet zich vooral opmerken in zijn functies van minister en van commissaris-generaal van de Tentoonstelling van 1958. In deze functie kon België voordeel halen uit de talrijke kennissenkring van Moens de Fernig in het buitenland. Twee-envijftig Staatshoofden kwamen op bezoek. Er waren 42 miljoen bezoekers. De Tentoonstelling viel niet ten laste van de gemeenschap en sloot zelfs af met winst. Zij duurde in 1958 tien maanden en had zeven jaar voorbereiding gevergd.

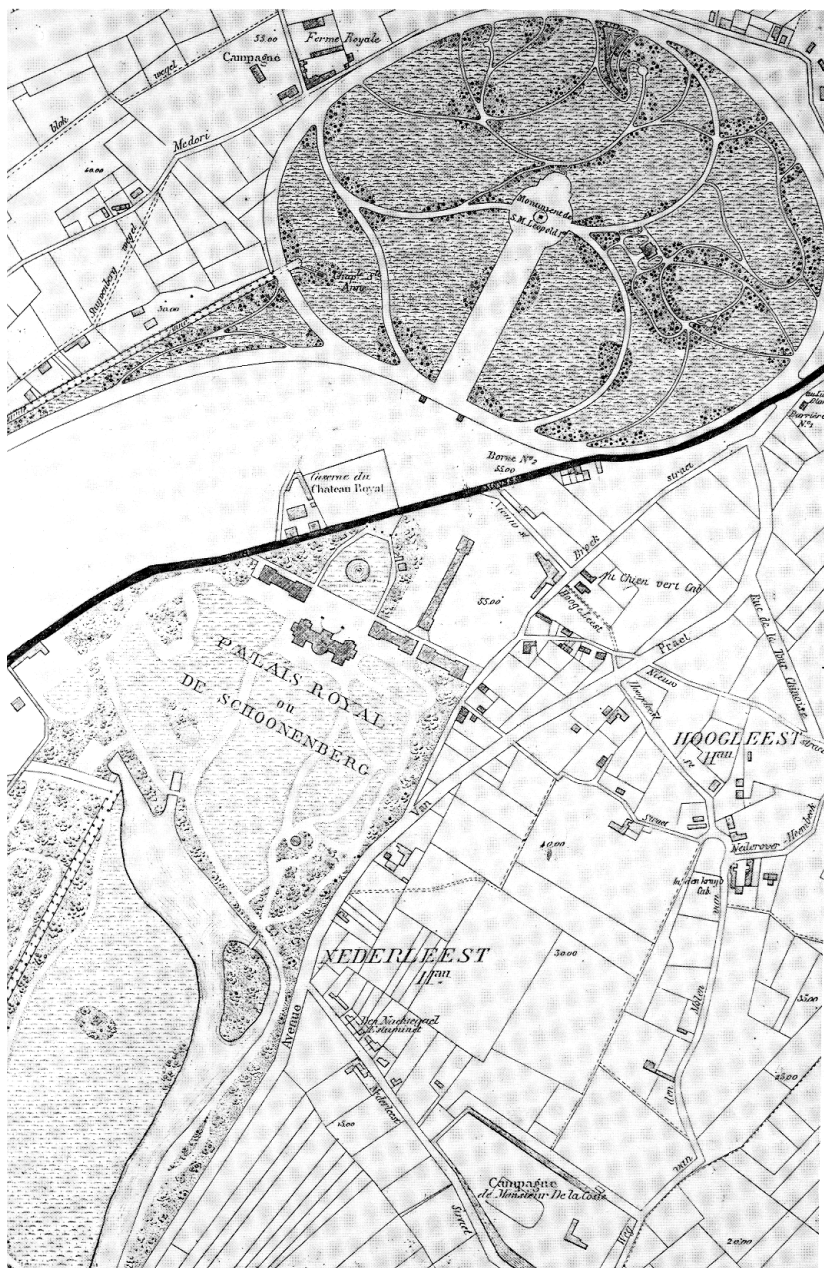
(bron: 'La Nouvelle Biographie Nationale')



Het Belvédère, verblijf van Commissaris Moens de Fernig, zoals het er uitzag tijdens de Wereldtentoonstelling van 1958 (thans het verblijf van onze vorsten).

HET KONINKLIJK DOMEIN VAN LAKEN

D. VAN KRIEKINGE



Bij zijn troonsbestijging besloeg het domein van onze eerste koning Leopold I (het kasteel Schoonenberg) "slechts" een oppervlakte van 50 hectaren. Op het einde van zijn leven was het aangegroeid tot ± 90 hectaren.

Tijdens de regering van Leopold II zou het domein spectaculair uitbreiden met ± 82 bijkomende hectaren.

De koning, bijgestaan door de "inspecteur-voyer" Victor Besme, voorzag immers een domein begrensd door:

- Een eerste aan te leggen laan: de toekomstige Van Praetlaan;
- Het kanaal tussen de bruggen van Laken en

Van Praet;

- Een andere aan te leggen laan: de toekomstige Koninklijk Parklaan.

De immobiliënoperaties die nodig waren werden, onderhands of door onteigening, hoofdzakelijk uitgevoerd door baron Lambert als stroman van de vorst.

Onder de campagnes die bedoeld waren te verdwijnen omdat ze opgenomen zouden worden in het toekomstige koninklijk domein bevonden zich:

1. Het kasteel van Nederleest

Het was eigendom van de echtgenote van de toenmalige burgemeester van Laken (1872 – 1877), Jules Van Volxem. Deze campagne was verworven op 18 mei 1860 door Marie-Louise Stock (echtgenote Van Volxem) en was uitgebreid tussen 1864 en 1892.

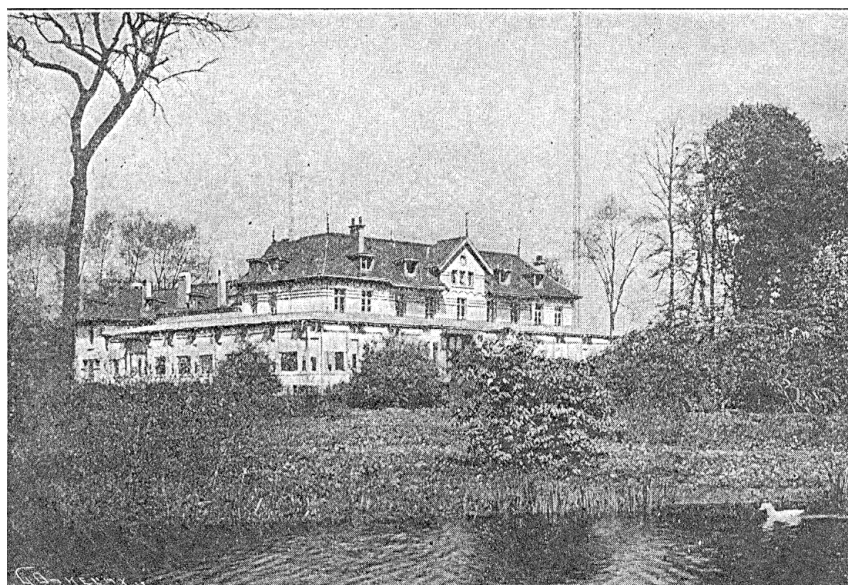


Na de dood van haar echtgenoot aanvaardde Mevrouw Van Volxem het goed af te staan aan de koning op 5 januari 1898. De villa en de bijgebouwen zouden worden afgebroken.

Men moet zich de ligging van dit oude kasteel voorstellen in het verlengde van de Pronkerwtenlaan.

2. De campagne La Coste

Deze eigendom werd gekenmerkt door een groot schaduwrijk park en een waterpartij van bijna een hectare. Het was oorspronkelijk een af-



hankelijkheid van het heerlijk domein van Over-Heembeek "Beyaard".

Na afbraak in de 18^e eeuw maakte de campagne deel uit van de heerlijkheid Cattenbroeck (meer bekend onder de naam Couwe-

gem).

De eigenaars waren achtereenvolgend de ridders Schokaert, de baron Van Weerde en uiteindelijk de familie La Coste.

Deze campagne was verbonden met de steenweg op Vilvoorde aan het kanaal door een dreef. Aan het begin daarvan stond de "guinguette" De Liefde. (afgebroken in 1902)

Het domein zou afgestaan worden aan Leopold II op 22 mei 1895. Het is op die plaats dat een station voor radiotelegrafie zou opgericht worden onder impuls van koning Albert I die een snelle verbinding tussen het kasteel van Laken en de Kongo wilde tot stand brengen.

De installaties werden vernield op 19 augustus 1914, voor de intocht van de Duitse troepen in Brussel.

3. De uitbating De Busscher

Deze eigendom, gelegen tegenover het domein Van Volxem, zou gedeeltelijk verkocht worden, een eerste keer op 21 januari 1882, door de landbouwer Jean-François De Busscher (een grond) en de schrijnwerker Draps-De Busscher (een woning). De rest zou afgestaan worden op 17 maart 1890.

4. De gehuchten Nederleest en Hoogeleest

Naast de adellijke verblijven bestonden de gehuchten Nederleest en Hoogeleest, samengesteld uit landbouwgronden en woningen ("krotten" volgens Arthur Cosyn) die toebehoorden aan burgerfamilies of van nog lagere standing.

Nederleest was gelegen ten zuid-westen van de villa La Coste; Hoogeleest lag ten westen van de eigendom Van Volxem. (vandaag de terreinen ingenomen door de Japanse Toren en het Chinees Paviljoen)

De talrijke aankopen door de koning zouden zich spreiden van 1881 tot 1894.

We sommen op:

1881: een eigendom Boomgaardstraat

1882: een pachthoeve met tuin Hoogeleeststraat
een woning Kruipstraat 14

1883: vier woningen Boomgaardstraat

1885: een woning op de Hoogeleest

1887: een weide van 19 aren aan de "Kallestraat"

1888: een terrein van 20 aren aan de "Nederleest", enz.

De meeste akten werden verleden door een zekere notaris Van Bever, die de titel droeg van "notaris van de Koning".

Op te merken valt ook dat de vervulling van de ambities van Leopold II over gans zijn regeerperiode, of 44 jaar, zou gespreid worden.

INHOUD

Ten Geleide	L. Candau	1
Omtrent Monumenten (deel 3)	L. Candau	3
Muske van de Kasaai	D. Van Krieking	11
Redding...of foltering van een drenkeling in Brussel		16
De Fransmanstraat	J. Fransman	18
De Japanse Toren	D. Van Krieking	21
Het IPHS	D. Van Krieking	23
Het Belvédère	D. Van Krieking	25
Graaf Moens de Fernig laan	D. Van Krieking	27
Het Koninklijk Domein	D. Van Krieking	29

